

УДК 378.26

О.В. Кузякіна

викладач
Херсонський
політехнічний
коледж
Одеського
національного
політехнічного
університету
kuzyakinaov@ramfler.ru

НАСТУПНІСТЬ ШКОЛА-КОЛЕДЖ: УСПІШНИЙ СТУДЕНТ, КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНИЙ ВИПУСКНИК

О.В. Кузякіна. Наступність школа-коледж: успішний студент, конкурентоспроможний випускник. Запропонована стаття демонструє актуальність проблеми неперервної освіти між загальноосвітньою школою та коледжем, розкриває об'єктивні протиріччя у забезпеченні наступності школа-коледж та необхідність існування такої ланки як підготовчі курси, їх значення для випускників шкіл.

O.V. Kuzyakina. Continuity School College: a successful student, competitive graduate. The proposed article demonstrates the relevance of continuing education between secondary school and college, reveals objective contradictions in ensuring continuity of school-college and need the existence of such links as courses, their importance for graduates.

Вступ. Освіта – основа розвитку особистості, суспільства, нації та держави, запорука майбутнього України.

Особливої актуальності набуває реалізація концепції неперервної освіти, яка передбачає постійний розвиток людини протягом усього життя, найбільш повну реалізацію її потенційних можливостей. Неперервна освіта стає провідним принципом освітньої системи й участі в ній людини протягом усього процесу її навчальної діяльності. В сучасних умовах освіта не розглядається як підготовка людини до життя, а стає його частиною.

Матеріали дослідження. У Національній доктрині розвитку освіти України (Затверджено Указом Президента України від 17 квітня 2002 року №347/2002) вказується, що безперервність освіти реалізується шляхом забезпечення наступності змісту та координації навчально-виховної діяльності на різних ступенях освіти, що функціонують як продовження попередніх і передбачають підготовку громадян для можливого переходу на наступні ступені.

Наступність є дуже складним, системним за своїм змістом, функціями, характеристиками, ознаками, суб'єктами діяльності й, до того ж, ще недостатньо дослідженим загальнопедагогічним явищем. Тому, на відміну

від тлумачних словників, у педагогічній теорії неможливо навести єдине визначення наступності.

Системний аналіз показує, що в різних визначеннях наступності враховуються такі її суттєві особливості:

- установа зв'язків між попереднім і новим; взаємодія попередніх і нових знань з метою побудови системних і глибоких знань;
- розвиток нової педагогічної системи; акумуляція прогресивних елементів, позбавлення консерватизму минулого в нових умовах;
- послідовність і системність навчального матеріалу, зв'язок та узгодженість ступенів та етапів навчально-виховного процесу;
- єдність навчального процесу, додержання його логіки; послідовність, перспектива, орієнтація на вимоги на новому етапі;
- урахування якісних змін в особистості;
- зростання рівня розумового розвитку;
- забезпечення внутрішньопредметних зв'язків між окремими етапами навчання;
- зв'язок організаційно-методичного забезпечення етапів освіти, які межують один з одним.

У педагогічній теорії наступність трактується як універсальна педагогічна категорія, яка забезпечує взаємоузгодженість і взаємозв'язок суміжних щаблів, етапів педагогічної діяльності, що визначає неперервність системи освіти.

Я поділяю точку зору Т.М. Куриленко [1] та М.У. Піскунова [3] про необхідність розвитку наступності між середньою і вищою школами. На їх думку, наступність виступає однією з умов організації змісту навчання, що забезпечує реалізацію таких принципів як науковість, систематичність, послідовність, доступність. Разом з тим, я не погоджуюся з тим, що невідповідність результатів успішності на першому курсі і результатів зовнішнього незалежного тестування, підсумкової державної атестації пояснюється лише відсутністю наступності між середньою та вищою школами. Результати констатуючого експерименту свідчать, що однією з причин різкого зниження успішності є повільна адаптація першокурсників до нових умов праці.

Різноманітність підходів до трактування поняття наступності відображає багатоаспектність даної проблеми.

Проблема наступності у навчанні носить комплексний і міждисциплінарний характер, перебуваючи на перетині проблемних полів педагогіки, психології, філософії, соціології, фізіології. Ідеї безперервного і поступального розгортання освітнього процесу в різних педагогічних системах знаходимо в працях багатьох дослідників задовго до появи в педагогіці самого

терміна «наступність» (М.Ф. Квінтіліан, Т. Кампанелла, Т. Мор, М.Монтень, Я.А. Коменський, Г. Песталоцці, А. Дистервег, К.Д. Ушинський). Поняття «наступність у навчанні» вперше отримало теоретичну рефлексію в роботах Е.А. Баллера, Г.Н. Ісаєнко, які розглядали наступність як зв'язок між різними етапами або ступенями розвитку, сутність якої полягає у збереженні тих чи інших елементів цілого або окремих сторін його організації при зміні цілого як системи.

В останні роки досить інтенсивно досліджується проблема наступності в системі неперервної освіти:

- наступність цілей, змісту і методів навчання в гімназіях, ліцеях, класах з поглибленим вивченням ряду дисциплін (Т.Ф. Акбашев, М.Н. Бєрулаєва, О.Н. Коломок і ін);
- наступність у змісті загальної та професійної освіти (В.С. Лєднєв, Н.К. Чапаєв та ін);
- наступність у розвитку особистості учня в загальноосвітній і вищій школі (Р.Н. Науризбаєва, В.Н. Максимова, О.Н. Федорова та ін);
- наступність у процесі загальносоціального та професійного становлення особистості (П.А. Корчємний, Г.М. Романцев, П.І. Смірнов, В.В. Шапкін).

Численні дослідження показують багатогранність і складність проблеми виявлення характерних рис і вузлових аспектів наступності у навчанні.

Однак, при всій безсумнівній теоретичній і практичній значущості даних досліджень та їх важливості у вирішенні освітніх завдань в системі неперервної освіти, слід зазначити, що проблема наступності навчальної діяльності в системі «школа - коледж» є однією з мало-розроблених педагогічних проблем. Розробка теоретичних основ наступності навчальної діяльності покликана позначити шляхи вирішення проблем, обумовлених наступними суперечностями в системі освіти:

- між підвищеним навчальним режимом нової для учня освітнього середовища і не розвинутою у нього здатністю орієнтуватися і гнучко, мобільно перебудовуватися в умовах навчальної діяльності, що породжує проблему підвищення ефективності адаптації учнів до умов нової освітньої середовища;

- між наданням студенту самостійності в навчанні і відсутністю у нього умінь самоврядування; це протиріччя породжує проблему ефективності формування системи освітніх умінь;

- між пріоритетом таких форм навчання, як групові та колективно-групові заняття, і відсутністю або недостатністю досвіду участі в подібній роботі, з чим пов'язана проблема конструювання і реалізації ситуацій спільної навчальної діяльності навчаючих і тих, що навчаються;

- між наявними в учнів системами знань, способами діяльності і новими вимогами, які виникають в ході виконання навчальних завдань; звідси - проблема індивідуалізації процесу навчання в цілому і формування системи знань і способів діяльності, зокрема;

- між різноманітним систем знань і способів діяльності і необхідністю вибору тієї єдино необхідної системи, використання якої може забезпечити учневі правильне виконання даного навчального завдання, що породжує проблему генералізації системи знань і способів діяльності;

- між сформованими способами використання систем знань і способів діяльності і необхідністю застосовувати і видозмінювати ці способи в нових практичних умовах при виконанні нових навчальних завдань, що породжує проблему варіативності і відтворюваності системи знань і способів діяльності в нових умовах;

- між теоретично можливим шляхом виконання завдання і практичною недоцільністю або нездійсненністю обраного способу; між практичним доступним результатом виконання завдання і відсутністю теоретичного обґрунтування шляхів його досягнення, що породжує проблему необхідності створення навчальних ситуацій, що реалізують інтегративну єдність теорії і практики в розгортанні навчального матеріалу.

Перелік протиріч можна продовжити, але і наведена їх сукупність доводить, що проблема організації навчальної діяльності учнів, забезпечення наступності цього процесу на всіх етапах підготовки майбутнього фахівця зачіпає всю навчально-виховну систему шкільної та професійної освіти. Очевидно, що рішення перерахованих проблем відноситься до однієї з найбільш актуальних завдань педагогічної науки.

Звернемося тепер до дослідження проблеми наступності в теорії і практиці методики навчання математики.

Розглянемо наступність в навчанні математики, яка передбачає забезпечення нерозривного зв'язку між знаннями, отриманими учнями в школі і коледжі. Знання, вміння і навички з математики повинні розширюватися та поглиблюватися, а окремі уявлення і поняття отримати подальший розвиток. Суть наступності навчання математики у коледжі полягає в перенесенні здобутих у школі математичних знань, умінь і навичок на засвоєння вищої математики і нових видів навчальної діяльності. Основним завданням при забезпеченні наступності при навчанні вищої математики є знаходження доцільного поєднання змісту, методів, форм і засобів навчання, що сприяє адаптації студентів у навчальному закладі.

Одним із наслідків недотримання наступності навчання, на мою думку, є труднощі, які виникають під час адаптації першокурсників до умов навчального процесу коледжу.

Б. Тагановим [5] розглянута проблема наступності навчання математики в загальноосвітній і вищій школах, яка відноситься до поліпшення якості математичної освіти студентів через дотримання наступності у змісті, методах і формах навчання на двох етапах навчання в загальноосвітній школі та вищому навчальному закладі. Ним розроблений спеціальний комплекс заходів з підготовки учнів до ВНЗ, а також розкрита система роботи ВНЗ з забезпечення покращення якості математичної освіти першокурсників через дотримання наступності між загальноосвітньою школою та ВНЗ.

Дослідники звертають увагу на позитивний вплив наступності у навчанні математики, на успішну адаптацію студентів на новому освітньому щаблі.

Аналізуючи та узагальнюючи вищесказане, я під наступністю між загальноосвітньою школою та коледжем у навчанні математики розумію таку категорію теорії та методики навчання математики, що досліджує проблеми відповідності процесів навчання математики у школі та вищому навчальному закладі.

Труднощі, які відчуває студент на початку навчання у коледжі можна умовно поділити на: соціальні, психологічні, дидактичні.

Зупинимося на характеристиці дидактичних труднощів:

- 1) недостатній базовий рівень знань з математики за середню школу;
- 2) недостатній рівень сформованості навичок навчальної роботи (конспектування лекцій, організація та планування самостійної роботи, невміння працювати з навчальною літературою тощо);
- 3) невідповідність стереотипу навчальної діяльності, сформованого у старшій школі, тому стереотипу, який потребують умови навчання у коледжі;
- 4) недостатня мотивація вивчення математичних дисциплін студентами нематематичних спеціальностей.

Однією з основних причин виникнення даних труднощів у студентів, я вбачаю у недостатньому забезпеченні наступності між загальноосвітньою школою та коледжем.

Забезпечення наступності між школою та коледжем при вивченні вищої математики містить ряд об'єктивних протиріч:

1. Протиріччя між змістом навчання. Характерною ознакою академічної групи є те, що в її склад входять студенти, які закінчували різні за статусом навчальні заклади (загальноосвітні школи, школи (класи) з поглибленим вивченням окремих предметів, ліцеї, гімназії тощо) і відповідно мають різний рівень математичної підготовки. Спостерігається суттєвий розрив у рівні математичних знань випускників різних типів середніх навчальних закладів, які вступили до коледжу, з вимогами, які висуваються останніми до першокурсників. Наприклад рівень знань, умінь і навичок у

студентів, які закінчили класи з поглибленим вивченням математики з усіх тем, як правило, значно вищий ніж у однокласників, які закінчили загальноосвітні класи. Це пояснюється, кількома причинами: по-перше, мотивацією навчання; по-друге, вищим рівнем здатностей учнів до вивчення математики; по-третє, поглибленим змістом математики; по-четверте, більшою кількістю годин, які відводяться на її вивчення тощо.

2. Протиріччя між діяльністю суб'єктів навчання (учнем та студентом). Вся система навчання і виховання у вищому закладі освіти розрахована на роботу з дорослими людьми, які усвідомлюють свої обов'язки і власну відповідальність за навчання, а як наслідок не потребують постійного зовнішнього керування і контролю. Студент, як правило, самостійно отримує знання, організовує власну діяльність, визначає обсяги необхідного матеріалу, способи його засвоєння та усвідомлення. Тобто, першочергове чим студент мусить оволодіти в навчальному закладі – це вміння самостійно вчитися. Основне ж організаційне забезпечення навчального процесу в загальноосвітній школі припадає на вчителя.

3. Між побудовою, організацією, функціонуванням навчальної системи. Система навчання у коледжі характеризується чітким графіком навчального процесу з розподілом усіх дисциплін, що входять у склад навчального плану. Ця система передбачає різноманітність організаційних форм навчання, як-то: лекції, лабораторні, практичні, семінарські заняття тощо. Студенту необхідно засвоювати більший за обсягом матеріал ніж школярам. Повідомлення нового матеріалу та формування знань відбувається на лекціях та за рахунок самостійної роботи студентів, а формування практичних умінь і навичок на практичних заняттях і знову таки ж за рахунок самостійної роботи студентів. Це роз'єднано в часі та передбачає різні форми заняття. В умовах кредитно-модульної системи, на самостійну роботу з вивчення вищої математики передбачено відводити половину усього часу, а отже, це потребує від студента вміння самостійно опрацювати літературні джерела, конспектувати тощо. Шкільна система навчання розрахована на досягнення поставленої цілі за рахунок організації активної роботи учнів у класі по формуванню знань, умінь і навичок з певної теми, частіше всього на одному й тому ж уроці.

4. Між організацією контролю за навчальними досягненнями. Запроваджена у коледжі система організації навчального процесу не має нічого спільного для студентів зі шкільною системою. Проблема полягає у відносно пасивній позиції учня на етапі контролю в школі і необхідністю студентів активно презентувати свої знання вколеджі.

Отже, однією з умов удосконалення системи навчання вищої математики у коледжі, яка б сприяла підвищенню рівня математичних знань і подоланню труднощів переходу від однієї навчальної системи до іншої є ус-

пішше забезпечення наступності навчання. Дотримання наступності між загальноосвітньою школою та коледжем допоможе першокурснику швидше адаптуватися до нових умов навчання.

Початковий етап професійної підготовки студентів (перший курс) трактується як етап, що визначає весь хід подальшої професійної діяльності людини. У першому семестрі відбувається процес адаптації студента до навчання у коледжі. Адже першокурсник (випускник школи) потрапляє у нові для нього умови праці, які відрізняються від знайомих йому в школі (лекції, практичні та лабораторні заняття, консультації тощо). Оскільки це етап розвитку студента як особистості і формування професіонала, то першокурсник починає співвідносити свої сподівання з реальною дійсністю. Успіх у навчанні студентів на цьому етапі здебільшого залежить від наявної бази знань, яку отримали першокурсники в школі, та забезпечення наступності між середньою та вищою школами.

Перехідною ланкою між загальноосвітньою школою та коледжем є підготовчі курси, які дають змогу підготувати учня школи до навчання в коледжі, ознайомити з новими вимогами.

Підготовчі курси для вступу в коледж - це сприятливий старт для комфортного навчання в подальшому. Так як не слід забувати про той факт, що майбутні студенти коледжу – це, в першу чергу, діти підліткового віку і дуже важливо не упустити період адаптації у новому навчальному середовищі, можливості впровадження варіативних навчальних методик в освітній процес, призвичаїтись до методики викладання викладачів вищого навчального закладу, які використовуються на практиці в коледжі до моменту вступу.

Слухачі підготовчих курсів мають змогу:

- повторити повний шкільний курс;
- підвищити рівень знань;
- пройти підготовку відповідно до програми вступних випробувань до коледжу;
- підготуватися до випускних екзаменів у школі;
- підготуватися до зовнішнього незалежного оцінювання;
- швидше і легше пройти адаптацію до навчання у вищому навчальному закладі.

Заняття проводяться досвідченими викладачами згідно з програм вступних іспитів до коледжу. Програма безперервної освіти заснована на принципах наступності освітніх програм і виходить, що загальноосвітня програма шкільного рівня плавно переходить у більш складну професійну програму. Дана програма не тільки дає професійну орієнтацію, починаючи зі шкільної освіти, але й здійснює ретельну підготовку за обраною спеціальністю, яка пов'язана з наступністю в процесі викладання.

Підбираючи завдання для підготовчих курсів викладачі утворюють невидимий зв'язок з майбутньою професією, спираючись на знання та вміння, які вже набуті школярами, активно використовуючи їх для подальшого всебічного розвитку. Що дає змогу так підготувати майбутнього абітурієнта, щоб він міг легко і безболісно вступити і навчатися в коледжі. Як показує практика. Учні які навчалися на підготовчих курсах мають кращі результати вступних іспитів, процес адаптації до нових умов проходить швидко і непомітно. Їм легше навчатися, тому що вони морально готові до навчання в коледжі.

Майже 95% слухачів підготовчих курсів стають студентами коледжу. Діяльність підготовчих курсів зумовлена потребою належної підготовки абітурієнтів до вступу в коледж, поглиблення знань з дисциплін шкільної програми.

А чи не це основне для того, що абітурієнт став успішним студентом, та в перспективі успішним випускником та конкурентоспроможним спеціалістом.

Висновки. Як бачимо, питання наступності є актуальним і актуальність наступності системи етапів освіти України визначається завданням її модернізації, гострою необхідністю забезпечення неперервності та цілісності.

Література

1. Курьленко, Т. М. Основы учебно-воспитательной работы со студентами младших курсов [Текст] – Минск: Высшая школа, 1978, – 103 с.
2. Маслов, В. И. Непрерывное образование: подходы к сущности [Текст] / В.И. Маслов, Н.Н. Зволинская, В.М. Корнилов // Труды ученых ГЦОЛИФКа: 75 лет: Ежегодник. – М., 1993. – С. 102-117.
3. Пискунов, М. У. Организация учебного труда студента [Текст] / М.У. Пискунов. – Минск: БГУ, 1982, – 108 с.
4. Програма неперервної освіти [Електронний ресурс] // URL: <http://college-gim.ru/nerper.htm>
5. Таганов, Б. Преемственность в обучении математики между средней школой и вузом [Текст] : Автореферат. – Национальный педагогический университет им. Драгоманова. – К. 1991 – 23 с.
6. Яценко, С. Є. Дидактика математики: проблеми і дослідження [Текст] / С.Є. Яценко, Н.В. Гриб // Математика в школі. – 2008. – № 30. – С. 5–17